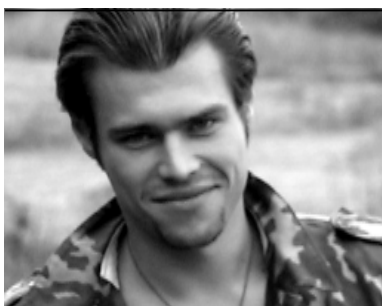


## Усевалад Сьцебурака



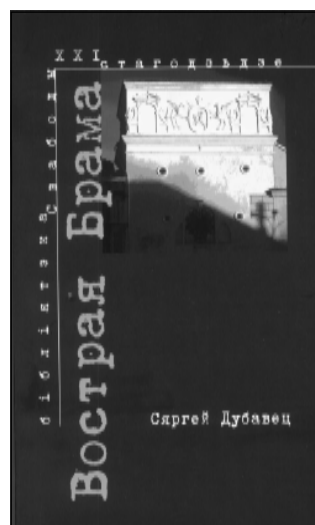
...да чытаньня кожнага з жанраў  
літаратуры трэба сасьпець...

## Бясконцасьць магчымасьцяў

**Магчымасьць пачытаць.**  
**Сяргей Дубавец. Вострая брама.**  
**(Бібліятэка Свабоды.**  
**XXI стагодзьдзе).**  
– Радзьё Свабодная Эўропа/  
Радзьё Свабода, 2005. – 520 с.

Вострую Браму можна было на свае вочы пабачыць, наведаўшы Вільню. З 1997 году ў Браны зьявіўся свой голас – і адпаведна мажлівасьць яе пачуць. Цяпер Браму можна яшчэ і чытаць. Выйшла кніга выбраных перадачаў “Вострае Браны” Сяргея Дубавца за 7 гадоў існаваньня праграмы (з 1997 па 2004).

Выданьне кнігі асобных перадачаў “Вострае Браны” –

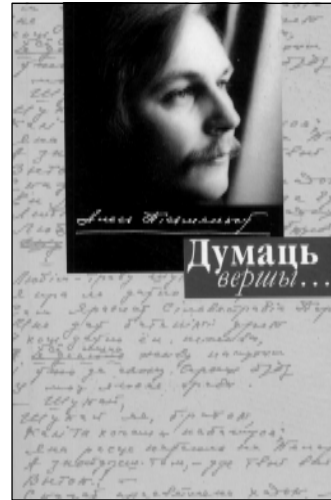


стоадсоткава вывераны і патрэбны крок. Гэта знакавы і сімвалічны “праект”. Найперш праз тое, што народжаная на, мусіць, самым вядомым радыё – Свабода, сімвале, што не патрабуе дадатковага тлумачэння; па-другое, мае назву, якая ўвасабляе нашае годнае, хоць і прыцярушанае пылам гісторыі, мінулае; па-трэцяе, створаная чалавекам, які ўжо і сам паспеў стаць сімвалам...

Ці праз вышэй адзначанае, ці яшчэ чамусьці, але “Вострая брама” — кніга складаная. Чытаць яе цікава, але разам з тым скрушна, крыўдна і, урэшце, сорамна. Гэта той прыклад, калі ад шматлікіх ведаў, шматлікія праблемы. Сваё веданьне прозвішчаў расстраляных паэтаў, зьніклых нацыянальных каштоўнасьцяў, забытых словаў роднае мовы сп. Дубавец перадае разам са сваёй метафізічнай тугой, песімістычнай наканаваанасьцю, сваім болям. І калі вы ня маеце добрае меры здаровага цыннізму ваеннага хірурга, карцінка жыцця па прачытаньні падасца зусім бяглай.

Дадамо, што зьмест перадачаў сп. Дубаўца ніколі, нават ускосна, не прэтэндаваў на забаўляльнасьць, эфір часам быў насычаны такім сур’ёзным факталагічным матэрыялам, што пэўныя тэзы прэтэндавалі на сапраўдныя адкрыцьці. Адпаведна і кніга ня стала лёгкай чытанкай. Ды ўсё ж “Вострая брама” ў графічным выглядзе ўспрымаецца значна лягчэй і дае выдатную магчымасьць перагледзець раней чутае. Тое, што яе можна павольна чытаць, спыняючыся на пэўных месцах, вяртацца і забягаць наперад – спаталіе ня толькі прагу ведаў, але і прыносіць эмацыйнае задавальненьне ад хай сабе і няпростай гутаркі з прыемным і цікавым чалавекам.

А калі нехта заўважыць у тэксьце дыдактычныя ноткі і выкрывальніцка-крытычнае стаўленьне, дык гэта, хіба хутчэй, ня аўтарскае, а нашае, бо ніхто ж не забараняе і нам спрабаваць зірнуць на сьвет з Вострае Браны, а не стаяць ля яе з адкрытым ротам і прытрымліваючы на галаве капялюш: можа адтуль сьвет выглядае сапраўды па-іншаму?...



**Магчымасьць падумаць.**

**Алесь Пісьмянкоў. Думаць вершы.**

**Вершы, успаміны, эсэ.**

Мн., “Мастацкая літаратура”, 2005

У кожнага літаратара ёсьць свая першая кніга і, рана ці позна, зьўляецца і апошняя. У Алесь Пісьмянкова апошняя кніга “Думаць вершы” выйшла ў 2005 годзе, і аўтар яе не пабачыў. Ня ўзяў у рукі свой “Залаты апостраф” за нізку “Ня сьпіць мая бяссоньніца” з вершам “Мастак”, які зараз кожны назаве прароцкім:

Ты яго ня знойдзеш зорку –  
Ён ступіў за той парог.  
Зараз з ім вядуць гаворку  
Гегель,  
Гогаль  
І Ван Гог.

Алесь Пісьмянкоў адышоў у лепшы сьвет, а кніга пабачыла сьвет гэты, праўда, уклаў яе ня сам аўтар, а Віктар Шніп. Першую частку складаюць вершы з розных нізак. І апошнія творы, і паэзія юнацкіх гадоў разам ствараюць вельмі цёплы і шчымлівы настрой. Зьяўляецца ўражаньне, што чытаеш нешта інтымнае і зусім табе не прызначанае, – асабліва ў вершах пра маці, бацьку і родныя мясціны. У такіх варунках шчырае сьцьвярджэньне аўтара «Сьветла мне пад месяцам між Дняпром і Бесядзю» выглядае прызнаньнем у каханьні чалавека, які сам быў сьветлым і пакінуў гэтакі ж сьлед. У

вершах чыстая лірыка, такой не хапала заўсёды, а з зыходам Алеся Письмянкова паменела яшчэ.

Эсэ, якія складаюць другую частку, шмат у чым працягваюць лірычны лад паэзіі. У іх развагі пра сябе і пра сяброў, маленчкія абразкі з паўсядзённага жыцця, з простымі сюжэтамі і сур'ёзнымі падсумаваньнямі – кшталту такіх, як у апаведзе “Ці збываюцца вершы?”.

Трэцяя частка змяшчае ўспаміны пра аўтара. Яны па-свойму падобныя, хаця створаныя рознымі людзьмі. Распачынае іх жонка аўтара Алена зваротам да свайго мужа, каханага, бацькі цудоўных сыноў. Працягваюць паэты і пісьменьнікі, калегі па працы, што стаяць побач з Алесем на фотаздымках, якімі аздоблена гэтая апошняя кніга...

«Жыву спадзяваньнем на сьнег...» – пісаў Аляксей Письмянкоў у вершы “Прадчуваньне”, і яно не падманула яго: паэт дачакаўся сьнегу 2004 году і сышоў са сьвету жывых увесну, пакінуўшы свае вершы, над якімі цяпер нашая чарга думаць.

### Магчымасьць адчуць.

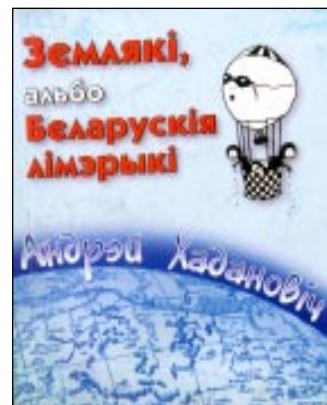
**Андрэй Хадановіч.**

**Землякі, альбо Беларускія лімэрыкі.**

Мн., “Логвінаў”, 2005.

З адносна нядаўняга часу ў менскае публікі зьявілася магчымасьць пакаштаваць, не наведваючы Туманнага Альбіёну, сьпецыфічнага ангельскага пітва – «Guinness», якое спрадвеку п'юць заўзятары тамтэйшых пабаў. Але, трэба адзначыць, што для цалкавітага ўзнаўленьня атмасферы слаўных ангельскіх піўных у нас усё ж не хапала іх фальклорнага каларыту. Дзякуючы сп. Хадановічу гэты недахоп быў ліквідаваны, і мы спрычыніліся да лепшых традыцыяў ангельскага абсурду, як напісана ў самой кнізе «перанесеных аўтарам на беларускую глебу».

Назва гэтага абсурду – лімэрык. Родам ён з Ірландыі, з аднайменнага гораду, дзе жыхары, маючы вясёлы



нораў, спаборнічалі між сабою ў сьпяваньні бязглуздыцаў. Асаблівасьцю такіх вершыкаў зьяўляецца прысутнасьць нейкага героя і згадкі пра паселішча, якія «цэментуюць» змест твору. Усю астатнюю слаўную гісторыю лімэрыка аўтар з уласьцівай яму іроніяй, якая аднак не ўплывае на акадэмізм выкладаньня, распавядае сам у прадмове да выданьня.

Пяцірадкавыя вершы жартоўнага зместу ў колькасьці 100 адзінак – гэта вясёлы настрой, які апануе нават самага сур'ёзнага чытача, асабліва калі той прачытае верш, прысьвечаны ягонаму роднаму кутку. У лімэрыках Андрэя Хадановіча знайшлі адлюстраваньне ўсе праявы нашага прыўкраснага паўсядзённага жыцця з яго бандзюгамі, што вырашаюць пытаньні з дапамогай бензапілы і падагрэтае смалы; з сексуальнымі маньякамі і іх ахвярамі; з палітычнымі вязьнямі і рэжымам нашых турмаў і шмат чым яшчэ.

Асобна стаяць некалькі лімэрыкаў, у якіх і ня дужа дасьведчаны чытач знойдзе рэальны кантэкст і пазнае ў героях баек нашых суайчыньнікаў, сярод якіх ёсьць і паэт, і мастак, і палітык.

Знакаміты мастак у Бабры маляваў на ўсялякім дабры – дзе падкажа парыў.

Нават жонку тварыў, нібы продак на ўласным рабры.

У лепшых традыцыях жанру апеў сп. Хадановіч і самога сябе ў лімэрыку, які атрымаўся ці не адным з дасьціпнейшых і займеў у публікі нежартоў-

ны посьпех. (Ужо на прэзентацыі кнігі зала ўслых дапамагала дэкламаваць яго аўтару.)

Прыгажуні з далёкіх Ждановіч  
спадабаўся Андрэй Хадановіч.  
Тоне ўся у пачуцьці...  
Цяжка выйсцьце знайсці,  
ды няма безвыходных становішч.

Гаворачы пра мову пяцірадкоўяў адзначым, што сп. Хадановіч сьвядома ўнікаў табуяванае лексікі, але ахвотна аздабляў і так не сухія сюжэты слэнгам сучаснае моладзі, праз што творы набылі дадатковы смак і запамінальнасьць. Гэтае запамінальнасьці паспрыялі і адметныя малюнкi мастачкі Натальі Пávaляевай, якімі аздоблена кніга.

Беларускія лімэрыкі – гэта важкі ўнёсак у сучасны дашчэнтэ зрусіфікаваныя кволы гарадскі фальклор. Лімэрыкі цікава ня проста чытаць, але й запамінаць ды пераказваць за куфлем піва сябрам.

#### Магчымасьць успомніць

**Лявон Юрэвіч.**

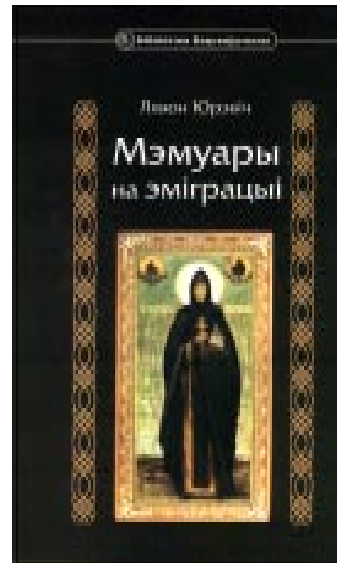
**Мэмуары на эміграцыі:**

**Крыніцазнаўчае дасьледаваньне.**

Мн., Беларускі кнігазбор, 2005.

“Мэмуары на эміграцыі” — гэта кніга ўспамінаў — *Vita memoriae*, гісторыя пакаленьня беларусаў, з якімі мы воляй лёсу месцам сталага пражываньня мелі розныя краіны. Але цяпер маем шанец паяднацца праз іх спадчыну.

Дзякуючы высілкам сп. Юрэвіча ў “выглядзе бібліяграфічнай інфармацыі



тут упершыню ўводзіцца ў навукова-дасьледчы зварот агромністае нявыкарыстанае багацьце беларускіх эміграцыйных мэмуараў”. Чытачу адкрываецца шырокая панарама жыцьця беларусаў, што з розных прычын апынуліся па-за межамі Бацькаўшчыны, іхнія думкі, спадзяваньні, адданая праца. У кнізе падаюцца цікавыя развагі аб значнасьці і адначасовай складанасьці ўспамінаў, іх важнасьці ў справе стварэньня паўнавартаснай нацыянальнай гісторыі; вылучаюцца асобныя жанры мэмуарыстыкі; згадваюцца крыніцы іх утрыманьня. Пасьля бібліяграфічнага блоку падаюцца творы Уладзіміра Дудзіцкага і Вольгі Таполі...

Існуе слушная думка, што да чытаньня кожнага з жанраў літаратуры трэба сасьпець, а разуменьне мэмуараў і цікавасьць да іх наогул ня кожнаму дадзеныя. Л. Юрэвіч зрабіў першую частку справы. Застаецца чытаць, каб ведаць, што пісаць самім.